

De windzoeker

Dankzij Elise Berkvens heb ik Gabriel Guévrékian's water- en lichttuin uit 1925 ontdekt. We hebben nooit over deze kubistische tuin gesproken, laat staan dat we het in onze gesprekken over Guévrékian hebben gehad, een architect geboren in Constantinopel, opgegroeid in Téhéran en in de jaren twintig van de vorige eeuw in Parijs met Le Corbusier gaan werken. Elise vertelde me wel over de 'hortus conclusus', hoe ideeën over de Latijnse benaming voor 'een omsloten tuin' aan de basis liggen van haar nieuwe serie schilderijen.

Zou ze het landschap introduceren in haar composities? Architectuur is een belangrijk thema in haar werk en vandaar deze vraag. Ik heb haar nieuwe schilderijen namelijk nog niet gezien, maar mede dankzij Guévrékian's vreemde gouache van zijn tuinontwerp is de volgende gedachtenstroom tot stand gekomen. Voor mij start alles met de zichtbare spanning (om het woord contradictie niet te gebruiken) tussen de ruimtelijke conceptie en het kleurgebruik in Berkvens' schilderijen. Ze volgt in haar composities een kubistische logica: het is de presentatie van een nieuwe geschilderde ruimte en geen ruimtelijke representatie. We kunnen het ons nog moeilijk voorstellen, maar deze denkwijze uit het begin van de twintigste eeuw heeft de schilderkunst radicaal verandert. Kunstenaars worden op dat moment opnieuw 'windzoekers' – het woord ontbreekt jammer genoeg in de kunstgeschiedenisboeken, maar gaat zowel op voor de makers van de eerste grottekeningen als voor hedendaagse tovenaars en staat dus in directe verhouding tot filosofie. De kubistische ruimte beweegt en kiest resoluut voor transformatie. Ze kan dit doen omdat ze een eigen logica gaat volgen. Het kubistisch schilderij komt daardoor los te staan van de kleuren, de atmosfeer en het statische van het impressionisme en de representatie van het landschap.

Van ruimtelijk concept naar kleurpalet en nu wordt het boeiend, want we gaan van historisch naar hedendaags, met name omdat Elise Berkvens de kubistische kleurlogica consequent niet opvolgt. Ruimte en kleur lijken uit een andere wereld te komen. Vanaf mijn eerste ontmoeting met haar schilderijen zit daar een vraagstuk en de gouache van Guévrékian heeft de vraagstelling nog scherper gesteld. Hij hanteert in zijn tuinontwerp uit 1925 de analytische opzet van kubistische schilderijen, maar zijn kleurgebruik lijkt een fotografische werkelijkheid te willen simuleren. Het lijkt alsof het ontwerp zo dicht mogelijk bij de gerealiseerde visie wil komen: de tuin en het landschap wordt een scherm. Verf en fotokleuren, volgt u nog? Guévrékian is 'mijn' omsloten tuin om over de schilderijen van Elise Berkvens te kunnen praten. Het is een hypothese. Het motief van de hortus conclusus (huis en tuinontwerp) brengt ruimte en kleur als twee botsende schilderkunstige bewegingen samen.

Phillip Van den Bossche
directeur Mu.ZEE, Oostende